

Innhold

Del I: Historiske og samfunnsmessige forutsetninger	13
Innledning	14
Kapittel 1: Utdanningsreformer i kunnskapssamfunn – med industrisamfunnet som forhistorie	17
Reformer og tradisjonelle handlinger	17
Skolen i en ny tid	17
Grunnleggende ferdigheter	19
Teoretiske og praktiske fag – et skille fra industrisamfunnet?	22
Lærere og endringskrav	23
Tradisjonelle og verdirasjonelle handlinger	24
Et skjellsettende lovverk – av 1889	26
Styringssystemet	27
En kunnskapsskole – under utvikling?	29
Overgangen fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn	31
Begrepsbestemmelse	32
Skolens oppgave og barns ervervsmessige arbeid	34
Skolens allmenndannende kunnskap og arbeiderklassen	37
Forskningsmessig grunnlag for reformer	37
Kunnskapsmål om allmenndannelse	38
Klasseskillet i skolen	39
Bokskole	40
Tilpasset undervisning og differensiering	41
Læringspsykologiske perspektiver	44
Lekselesing	44
Lekselesing forutsetter motivasjon	45
Logisk arbeidende fantasi	46
En kritisk konklusjon	48
Et brudd	48
Skolens ulike oppgaver	49

Sammenfatning av historiske linjer	50
Konklusjon	52
Kapittel 2: Fra kirkeskole til kommuneskole	53
Innledning	53
1889-reformen	54
Historiske skillelinjer	54
Den historiske bakgrunnen for den politiske konflikten	55
Johan Sverdrups skolepolitiske program	59
Skolen, klassesamfunnet og sosial utjevning	61
Den konservative kritikken og moderne kunnskap med begrunnelse og argumentasjon	63
Historiske linjer om skolens overordnede formål	68
Oppdragelse	68
Økonomiske faser og pedagogisk diskurs	70
Oppdragelse – pedagogikkens omdreiningspunkt	73
Historiske linjer	76
Kapittel 3: Utdanning for kunnskapssamfunnet	78
Styring og kvalitetsvurdering	78
Styring og skolereformer	80
Kunnskap for kvalitetsvurdering	81
Kunnskapssamfunn og kompetanseutvikling	83
Fra industrisamfunn til kunnskapssamfunn	83
Kunnskapssamfunn og kunnskapsøkonomi	85
Pedagogikk i kunnskapssamfunnet	87
Forholdet mellom forskning og utdanning	87
Forholdet mellom forskning og pedagogisk praksis	89
Utdanningsreformer i kunnskapssamfunnet	93
Kunnskapssamfunnet og Kunnskapsløftet	93
Kunnskapens betydning i kunnskapssamfunnet	95
Lærerprofesjonalitet i kunnskapssamfunnet	97
Profesjonskunnskap	98
Læreres profesjonskunnskap	100
Del II: Gjennomføring	103
Perspektiver og struktur	104
Kapittel 4: Rasjonalitetsanalyser og gjennomføring av utdanningsreformer	107
Max Weber – rasjonalitet og handling	107
Webers typologi	107
Mål og verdi	108

Mål og midler	109
Formålsrasjonell handling	110
Verdirasjonell handling	111
Et konstruert grensetilfelle	112
Handling og ulike begrunnelser	112
Webers handlingstyper og rasjonalitet	114
Verdirasjonell handling og tradisjonell handling	115
Emosjonell handling og rasjonell handling	116
Rasjonalisering	116
Vitenskap og subjektivitetsprinsippet	116
Et skille mellom er-spørsmål og bør-spørsmål	118
Handlingstyper og etiske idealtyper	119
Webers handlingstyper, rasjonalitetsformer og pedagogiske handlinger?	120
Analysen av rasjonalitet i gjennomføringen av utdanningsreformer	121
Verdirasjonelle handlinger	121
Målrasjonellitet	123
Institusjonalisering og sosial integrasjon	127
Vitenskap og rasjonalitet	128
Kapittel 5: Kritiske analyser av målrasjonelt styringssystem i skolesektoren	133
Perspektiver og struktur	133
Utdanningspolitiske intensjoner og divergerende interesser i skolesektoren	135
Utdanningspolitiske intensjoner	135
Interessekonstellasjoner	136
Rettsgrunnlag og profesjonell kompetanse	137
Rettsgrunnlaget	137
Målrasjonellitet i skapende virksomhet	140
Kompetanseområder	142
Kompetansehierarki	144
Lokale enheter og ubalanse i den statlige styringen	146
Direkte demokrati: grunnlag for divergerende mål?	148
Byråkratisk organisasjon og kunnskapsorganisasjon	149
Organisasjon	149
Kunnskapsorganisasjon	150
Byråkrati	151
Kritiske analyser	153
Innledning	153
Skolesektoren som en byråkratisk organisasjon	153

Den første tesen	154
Den andre tesen	155
Den tredje tesen	157
Offentlige meninger og medienes rolle	157
Strategisk interaksjon med ansvarsfraskrivelse	158
Avslutning	160

Kapittel 6: Å ansvarliggjøre gjennomføring av

utdanningsreformer	161
Innledning	161
Tesar	161
Struktur og perspektiver	162
Kompetanseutvikling: en nødvendig forutsetning for verdirasjonell ansvarlighet	163
Innledning	163
Kompetanseutvikling som implementeringsstrategi	164
Ansvarliggjøring gjennom kompetanseutvikling	165
Ønske om forandring og forandring av grunnsyn	167
Kunnskap og praktiske ferdigheter	167
Kriteriene	168
Kritisk analyse	169
Implementeringens hovedtemaer: tildeling (allokering) av ressurser og makt	170
Styringssystem, ledelse og ressurser	170
Eierskap og industrisamfunnets fabrikker	172
Instrumentalisme: et problem i implementering av reformer i skolesektoren	174
Rasjonalitetsformer og kommunikativ makt	176
Kommunikativ makt som ressurs	177
Konkluderende teser	179
Institusjonalisering og sosial integrasjon	180
Innledning	180
Institusjonalisering	181
Sosial integrasjon	183
Skolesektoren som et sosialt kollektivt system	184
Institusjonalisert toleranse for inkonsistenser	189
Innledning	189
Konsistens og institusjonalisering	189
Institusjonaliserte inkonsistenser	191
En analyse av institusjonaliserte inkonsistenser	194
Analyse av inkonsistenser i skoleeiers prioriteringer av tiltak og etterutdanningstilbud	196

Kommunale skoleeieres stillingtaken til enkelte utdanningspolitiske utsagn	197
Kommunale skoleeieres prioriteringer av tiltak og etterutdanningstilbud	199
Fylkeskommunale skoleeieres standpunkt til utdanningspolitiske utsagn	200
Kvalitetsmål og prioritering av tiltak og etterutdanningstilbud	201
Motivasjon – et underprioritert tema i skolesektoren?	204
Konklusjon	205
Nye styringssignaler og prioriterte tiltak	205
Sammenfatning av kapittel 6	211
Kapittel 7: Systematisk kompetanseutvikling i et kunnskapsbasert utdanningssystem	216
Innledning	216
Systematisk kompetanseutvikling og kunnskapssamfunnet	216
Perspektiv og struktur	217
Systematisk kompetanseutvikling og forskningsbasert kunnskap	218
Systematisk kunnskapsutvikling som utdanningspolitisk strategi.	218
Forskningsbasert kunnskap	218
Forskningsbasert kunnskap og kunnskapsbasert praksis	220
Kunnskapsbasert utdanningspolitikk og styringssignaler	222
Fra etterutdanning til videreutdanning med formell kompetanse	225
Skoleledernes kompetanse	227
Veiledningskorps	230
Illegale, legale og legitime konflikter i utdanningssystemet	231
Innledning	231
Forskningsbasert kunnskap: kritisk og argumentativ rasjonalitet	232
Rasjonalitet i tjenesten	234
Regjeringen underviser ikke	236
Illegale og legitime konflikter	237
Legale og legitime konflikter og rasjonell utvikling	240
Dialog!	243
Konklusjon	244
Litteratur.	245
Etterord.	252